

УДК 330.101.54

Тетяна ТКАЛІЧ

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та економіки Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: metti555@ukr.net

ІНКЛЮЗИВНА ЕКОНОМІКА ЯК МОДЕЛЬ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Стаття присвячена дослідженню підходів до визначення та змісту інклюзивного сталого економічного зростання в глобальній економіці.

Проведені дослідження доводять, що, людство визначилося з основними викликами XXI сторіччя та намітило шляхи їх розв'язання. Інклюзивна економіка та інклюзивне економічне зростання в останні роки стали однією з провідних тем у документах міжнародних та наднаціональних організацій. Однак, можна констатувати, що в країнах світу відсутнє єдине узгоджене визначення інклюзивного сталого розвитку. Цілі стійкого розвитку, індикатори для моніторингу та ресурсна база для їх досягнення потребують уточнення, узгодження та конкретизації, особливо на національному рівні.

Ключові слова: інклюзивна економіка, інклюзивне стійке зростання, цілі стійкого розвитку, індекс інклюзивного розвитку.

В умовах нестабільності глобальних процесів центральною проблемою для економіки будь-якої держави світу є проблема забезпечення економічного зростання. Перехід до стійкого економічного зростання на початку XXI століття став найважливішою метою людства, офіційно закріпленою в Декларації тисячоліття ООН [1]. В даному документі було визначено цілі у восьми напрямках: крайнє зубожіння та голод, статева рівність, дитяча смертність, охорона материнства, хвороби, оточуюче середовище та глобальне партнерство з метою розвитку. Підсумки досягнення Цілей економічного розвитку у 2015 р. довели, що програма допомогла більш ніж мільярдну осіб подолати зубожіння, однак досягнутий прогрес був нерівноцінним [5]. Напередодні Всесвітнього економічного форуму в Давосі (23–26 січня 2018) благодійна організація Oxfam оприлюднила результати аналізу матеріального стану населення світу, виходячи з якого 1% населення світу володіє 82% усіх багатств. Майновий стан восьми найзаможніших осіб світу дорівнює майновому стану 3,6 млрд осіб, які становлять найбільш бідну частину світу [4]. Поглиблення нерівності сприяє політичній поляризації та зростанню соціальної напруги. З метою подолання соціальної нерівності та забезпечення сталого

економічного розвитку Комісія по зростанню та розвитку Всесвітнього банку у 2008 році запропонувала концепцію інклюзивного стійкого зростання (inclusive sustainable growth) економіки.

Проблеми інклюзивного стійкого зростання у світі досліджують М. Спен та Р. Солоу, які входили до Комісії по зростанню та розвитку Всесвітнього банку; Т. Еткінсон, А. Хіршман, Л. М. Капіца та ін.

Метою даних досліджень є аналіз основних напрямів і показників інклюзивного стійкого зростання та визначення місця України у глобальній інклюзивній моделі розвитку.

У «Доповіді про зростання. Стратегії стійкого зростання та інклюзивного розвитку» Комісія по зростанню та розвитку Всесвітнього банку у 2008 році констатувала, що «стратегії зростання не мають змоги завершитися успіхом без дотримання принципу рівності можливостей, який надає кожному справедливий шанс скористатися результатами зростання» [2, 7]. Тому країни, які намагаються реалізувати стратегії високих темпів зростання, повинні подолати деякі глобальні тенденції, яких не мали їх попередники. До них відносяться: глобальне потепління; падіння відносної ціни промислових товарів та підвищення відносної ціни продуктів

широкого вжитку, включаючи енергію; зростає невдоволення глобалізацією у розвинутих країнах та деяких країнах, що розвиваються; старіння світового населення, при тому, що найбільш розвинені країни роблять спробу подолати «демографічний молодіжний вибух»; зростаючі протиріччя глобальних проблем – у сферах економіки, охорони здоров'я, зміни клімату та інших, а також недостатньо скоординовані міжнародні заходи реагування на них.

Комісія по зростанню та розвитку засвідчила, що економічне зростання важливе не само по собі, а є засобом досягнення цілей, важливих для суспільства і, перш за все – подолання бідності, яка звужує перспективи людей, заставляючи їх щоденно боротися за фізичне виживання. Благополуччя надає людині свободу вибору та реалізацію можливостей. Тому в широкому розумінні людський розвиток, це з одного боку – результат зростання, а з іншого – один з головних його джерел.

Таким чином Комісія по зростанню та розвитку Всесвітнього банку інклюзивне зростання визначає як високе та стійке зростання економіки, яке залучає всі сектори економіки, трудові ресурси та характеризується рівністю можливостей доступу до ринку, що надасть можливість подолати бідність. Головний наголос зроблено на залучення всіх груп населення, особливо жінок, до продуктивної праці, а не на розподіл доходів.

Європейська стратегія економічного розвитку «Європа 2020» містить наступне визначення інклюзивного зростання: «сприяння підвищенню рівня зайнятості населення, досягнення соціальної та територіальної згоди» [3, 7].

У Звіті ОЕСР 2014 р. «Всі на борту: Реалізація інклюзивного зростання на практиці» «інклюзивне зростання» визначається як «новий підхід до розуміння економічного зростання, який спрямований на підвищення рівня життя і більш рівномірний розподіл переваг від збільшеного добробуту серед соціальних груп» [9, 4].

Подальший розвиток концепції інклюзивного зростання, а саме – пропозиція цілей реалізації, затверджено Резолюцією, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» [7].

Даний документ – це план дій, спрямований на зміцнення загального миру в умовах більшої свободи. Було визначено, що ліквідація злиднів у всіх формах та проявах є найважливішою глобальною задачею та одною з необхідних умов стійкого розвитку. Зроблено акцент на те, що цей план буде здійснюватися всіма країнами у взаємному партнерстві. Затверджено сімнадцять цілей у напрямі стійкого розвитку та сто шістьдесят дев'ять задач (табл. 1).

Затверджені 169 задач дозволяють країнам світу конкретизувати досягнення вищезазначених цілей в свої національних стратегіях інклюзивного розвитку.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України представило у 2017 році національну доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна», де визначено, що Україна має проблеми, що гальмують економічне зростання, тому є необхідність у створенні «системи «драйверів» прискорення економічного розвитку й забезпечення змін у його якості. Саме визначення завдань ЦСР може слугувати імпульсом для подальшого сталого розвитку країни» [10, 8].

Розуміння процесу інклюзивного зростання конкретизувалося при визначенні національних цілей стратегічного розвитку: «Протягом 2016 року інклюзивний процес визначення завдань ЦСР відбувався за чотирма напрямками: справедливий соціальний розвиток; сталі економічне зростання та зайнятість; ефективне управління; екологічна рівновага та розбудова стійкості» [10, 10].

Заявлено, що за наступні до 2030 року реальний валовий продукт зросте щонайменше у двічі та відбудеться підвищення рівня зайнятості населення працездатного віку до 70%.

Для досягнення даної мети визначено наступні задачі:

- створення та розвиток високотехнологічних конкурентоспроможних виробництв;
- збільшення внутрішнього попиту за рахунок зростання доходів населення та активізації інвестиційних процесів;
- підтримки експорту з високою часткою валової доданої вартості, реалізації інфраструктурних проєктів;
- швидкого нарощування продуктивності аграрно-промислового комплексу.

Розв'язок поставлених задач та забезпечення економічного зростання будуть відбуватися за рахунок власних ресурсів, мінімізації зовнішніх запозичень та використання їх виключно з метою розвитку, а не підтримання поточного існування, всебічного сприяння розвитку підприємницької діяльності, гарантуванні та захисту прав власності, стабільності, прозорості та простоти податкової системи, викорінення корупції на усіх рівнях та детінізації економіки [10, 10].

Деталізовано виконання даних завдань у національній системі цілей сталого розвитку, яка містить 86 завдань та 172 показники для їх моніторинг, у що забезпечить міцну основу для подальшого планування з урахуванням специфіки розвитку України.

В зв'язку з переходом світової економіки до інклюзивного зростання, ОЕСР (2014 р.) наголошує на необхідності переходу від традиційного підходу, який використовує в якості вирішального показника функціонування наших економік зростання ВВП на душу населення, до розуміння, яке виходить за межі понять доходу і матеріального рівня життя і включає негрошові величини, що служать підставою для процвітання, і результати розподілу впливів від політичних заходів [9, 15].

Нова система індикаторів була запропонована на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (23–26 січня 2018 р.). Новій системі дали назву «індекс інклюзивного розвитку» (Inclusive Development Index). Він повинен «інформувати суспільство і допомагати

Таблиця 1 – Цілі стійкого розвитку

№	Зміст цілі
1	Повсюдна ліквідація бідності у всіх її формах
2	Ліквідація голоду, забезпечення продовольчої безпеки і поліпшення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства
3	Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці
4	Забезпечення загальної та справедливої якісної освіти і заохочення можливості навчання протягом усього життя для всіх
5	Забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей всіх жінок та дівчаток
6	Забезпечення наявності і раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх
7	Забезпечення загального доступу до недорогих, надійних, стійких та сучасних джерел енергії для всіх
8	Сприяння поступальному, всебічному і сталому економічному зростанню, повної і продуктивної зайнятості і гідної роботи для всіх
9	Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеосяжної і стійкої індустріалізації та інноваціям
10	Скорочення нерівності усередині країн та між ними
11	Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості та екологічної стійкості міст і населених пунктів
12	Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання та виробництва
13	Ухвалення термінових заходів по боротьбі зі зміною клімату та його наслідками
14	Збереження та раціональне використання океанів, морів та морських ресурсів в інтересах сталого розвитку
15	Захист і відновлення екосистем суші і сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад процесу деградації земель та припинення процесу втрати біорізноманіття
16	Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних і заснованих на широкій участі установ на всіх рівнях
17	Зміцнення засобів здійснення і активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку

сталого і інклюзивної економічного розвитку» [8, 2]. Цей показник включає 12 індикаторів, згрупованих у три групи (табл.2). Підраховується даний індекс протягом двох років: 2017 та 2018. З показників кожної групи розраховуються спочатку групові індекси, а потім складається підсумковий – їх середнє арифметичне.

Такий комплексний показник, на думку Всесвітнього економічного форуму, відображає більш цілісну картину економічного розвитку, якщо його мета – стійке підвищення рівня життя населення, а не просто збільшення виробництва товарів і послуг.

Якщо не забезпечується інклюзивний розвиток, то потенційні темпи зростання економіки, навіть незважаючи на зростання ВВП, знижуються. Низький показник інклюзивного розвитку свідчить про наявність інфраструктурних проблем, недоліків в диверсифікації економіки і загроз для інвестиційного клімату. Таким чином, даний показник може бути вельми корисний, в тому числі, для інвесторів.

Всесвітній економічний форум розраховував новий індекс IDI для 103 країн, виходячи з даних участі у глобальних рейтингах [8, с. 2]. Країни було поділено на дві групи: розвинені та країни, що розвиваються (табл. 2).

Перше місце в рейтингу розвинених країн зайняла Норвегія. Для ряду розвинених країн показники ВВП на душу населення та індексу інклюзивного розвитку збіглися (Швеція) або були дуже близькі (наприклад, Австралія). Однак виявилися і протилежні ситуації. Наприклад, США займає 9-е місце за ВВП на душу населення, але тільки 23-є за індексом інклюзивного розвитку (4.60). Країну

потягнули вниз високий державний борг і значне розшарування між багатими і бідними.

Перша серед країн, що розвиваються – Литва (4.86) набрала більше балів, ніж 22-я розвинена Естонія (4.74). За нею йдуть Угорщина (4.74), Азербайджан (4.69) і Латвія (4.67). 48-а за рахунком Танзанія (3.43) зовсім трохи обігнала Україну (3.42) [8, 3].

Після нас в рейтингу розташувалися Йорданія (3.40) та Киргизія (3.36). З перших 59 країн, які розвиваються, тільки ми потрапили в найгіршу падаючу групу економік по динаміці розвитку.

За останні п'ять років Україна втратила 6,8% оцінки – найбільший провал після Мозамбіку, який посів останнє місце серед всіх країн рейтингу, а з 2012 по 2016 просів на 12,38%.

У даній групі країн розрив між рівнем ВВП на душу населення та індексом інклюзивного розвитку вище, ніж у розвинених країнах.

Проведені дослідження доводять, що людство визначилося з основними викликами XXI сторіччя та намітило шляхи їх розв'язання. Інклюзивна економіка та інклюзивне економічне зростання в останні роки стали однією з провідних тем у документах міжнародних та наднаціональних організацій (МВФ, ОЕСР, ЄБРР, Світового банку). І очікується, що індекс інклюзивного зростання з часом займе чільне місце в системі показників оцінки економічного розвитку країн.

Однак, можна констатувати, що в країнах світу відсутнє єдине узгоджене визначення інклюзивного сталого розвитку. Цілі стійкого розвитку, індикатори для моніторингу та ресурсна база для їх досягнення потребують уточнення, узгодження та конкретизації, особливо на національному рівні.

Таблиця 2 – Показники та індикатори індексу інклюзивного розвитку (IDI)

1	Зростання і розвиток	– ВВП на душу населення (долари США у величинах 2010 року);
		– продуктивність праці – ВВП на одного працівника (долари США);
		– очікувана тривалість здорового життя (роки);
		– зайнятість населення (відсотки)
2	Інклюзивність	– коефіцієнт розшарування суспільства за доходами (від 0, тобто без розшарування, до 100)
		– рівень бідності (відсотки);
		– коефіцієнт розшарування суспільства за розподілом багатства (від 0, тобто без нерівності, до 100);
		– медіанний дохід (долари США)
3	Наступність поколінь і стійкість розвитку	– скориговані чисті заощадження (відсотки від валового національного доходу);
		– парникова інтенсивність ВВП (кілограми викидів CO ₂ на долар);
		– державний борг (відсотки від ВВП);
		– коефіцієнт демографічного навантаження (відсотки)

Список використаних джерел

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Принята резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года [Электронный ресурс]: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml (дата звернення: 15.06.2018).
2. Доклад о росте. Стратегии устойчивого роста и инклюзивного развития. – Издано для Всемирного банка – Москва: Весь мир, 2009. – 194с.
3. Communication from the commission Europe 2020EUA strategy for smart, sustainable and inclusive growth R–Brussels, 2010. – 37 p. PEAN COMMISSION
4. Кэти Хоуп У восьми миллиардеров больше денег, чем у 3,6 млрд бедняков 16 января 2017 [Электронный ресурс]: <https://www.bbc.com/russian/features-38639948> (дата звернення: 15.06.2018).
5. На Всемирном экономическом форуме придумали альтернативу показателю. ВВП 26 Января 2018 [Электронный ресурс]: <https://www.segodnya.ua/tags/всемирный%20экономический%20форум.html> (дата звернення: 15.06.2018).
6. ООН подвели окончательные итоги достижения Целей развития тысячелетия 6 июля 2015 [Электронный ресурс]: <https://news.un.org/ru/story/2015/07/1266671> (дата звернення: 13.06.2018).
7. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 25 сентября 2015 года (A/70/L.1) – 44с.
8. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights. The World Economic Forum, committed to improving the state of the world, is the International Organization for Public-Private Cooperation. 14p.
9. Стимулирование инклюзивного роста с помощью более совершенного регулирования: роль оценки регулирующего воздействия. 15-16 апреля 2015 г. Конференц-центр ОЭСР, Париж, Франция. – 39с.
10. «Цілі Сталого Розвитку: Україна» Національна доповідь 2017, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 176с.

References

1. Deklaratsiya tysyacheletiya Organizatsii Obedinennykh Natsiy. Prinyata rezolyutsiyei 55/2 Generalnoy Assamblei ot 8 sentyabrya 2000 goda [Yelektronniy resurs]: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml (data zvernennya: 15.06.2018).
2. Doklad o roste. Strategii ustoychivogo rosta i inkluzivnogo razvitiya. – Izdano dlya Vsemirnogo banka – Moskva: Ves mir, 2009. – 194s.
3. Communication from the commission Europe 2020 EUA strategy for smart, sustainable and inclusive growth R–Brussels, 2010. – 37p.
4. Ketі Khoup U vosmi milliarderov bolshe deneg, chem u 3,6 mlrd bednyakov 16 yanvary 2017 [Yelektronniy resurs]: <https://www.bbc.com/russian/features-38639948> (data zvernennya: 15.06.2018).
5. Na Vsemirnom ekonomicheskom forume pridumali alternativu pokazatelyu. VVP 26 Yanvary 2018 [Yelektronniy resurs]: <https://www.segodnya.ua/tags/vsemirnyy%20ekonomicheskiy%20forum.html> (data zvernennya: 15.06.2018).
6. OON podveli okonchatelnye itogi dostizheniya Tseley razvitiya tysyacheletiya 6 iyulya 2015 [Yelektronniy resurs]: <https://news.un.org/ru/story/2015/07/1266671> (data zvernennya: 13.06.2018).
7. Preobrazovanie nashego mira: Povestka dnya v oblasti ustoychivogo razvitiya na period do 2030 goda. Rezolyutsiya, prinyataya Generalnoy Assambleey 25 sentyabrya 2015 goda (A/70/L.1) – 44s.
8. The Inclusive Development Index 2018 Summary and Data Highlights. The World Economic Forum, committed to improving the state of the world, is the International Organization for Public-Private Cooperation. 14r.
9. Stimulirovanie inkluzivnogo rosta s pomoshchyu bolee sovershennogo regulirovaniya: rol otsenki reguliruyushchego vozdeystviya. 15-16 aprelya 2015 g. Konferents-tsentr OESR, Parizh, Frantsiya. – 39s.
10. «Tsili Stalogo Rozvitku: Ukraïna» Natsionalna dopovid 2017, Ministerstvo ekonomichnogo rozvitku i torgivli Ukraïni, 2017. – 176s.

Ткалич Т. И. Инклюзивная экономика как модель мирового экономического роста

Статья посвящена исследованию подходов к определению и содержанию инклюзивного устойчивого экономического роста в глобальной экономике.

Проведенные исследования доказывают, что человечество определилось с основными вызовами XXI века и наметило пути их решения. Инклюзивная экономика и инклюзивный экономический рост в последние годы стали одной из ведущих тем в документах международных и наднациональных организаций. Однако, можно констатировать, что в странах мира отсутствует единое согласованное определение инклюзивного устойчивого развития. Цели устойчивого развития, индикаторы для мониторинга и ресурсная база для их достижения требуют уточнения, согласования и конкретизации, особенно на национальном уровне.

Ключевые слова: инклюзивная экономика, инклюзивный устойчивый рост, цели устойчивого развития, индекс инклюзивного развития.

Tkalich T. Inclusive economy as a model of world economic growth

The article is devoted to the study of approaches to the definition and content of inclusive sustainable economic growth in the global economy.

In the conditions of the instability of global processes, the problem of ensuring economic growth is a central problem for the economy of any country in the world. The transition to sustainable economic growth

at the beginning of the 21st century has become the most important goal of humanity, formally enshrined in the UN Millennium Declaration. In this document, goals have been identified in eight areas: extreme poverty and hunger, sexual equality, child mortality, maternal health, illness, the environment and a global partnership for development. The results of the achievement of the Economic Development Goals in 2015 have proved that the program has helped more than a billion people overcome poverty, but progress has been uneven.

The purpose of these studies is to analyze the main trends and indicators of inclusive sustainable growth and to determine Ukraine's place in the global inclusive model of development.

The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine presented in 2017 a national report "The Objectives of Sustainable Development: Ukraine", which states that Ukraine has problems that hinder economic growth, and therefore it is necessary to create a "system of drivers" for accelerating economic development and ensuring changes in its quality. It is the definition of the tasks of the CSR can serve as an impetus for the further sustainable development of the country ".

Understanding the process of inclusive growth was specified in the definition of national strategic development goals: "In 2016, the inclusive process of defining tasks of the CSR took place in four directions: fair social development; sustainable economic growth and employment; effective management; ecological balance and development of stability ".

It is declared that for the next 2030 the real gross product will grow at least twice and will increase the employment rate of the working-age population to 70%.

Studies conducted prove that humanity was determined with the main challenges of the XXI century and outlined the ways of their solution. The inclusive economy and inclusive economic growth in recent years have become one of the leading topics in the documents of international and supranational organizations (IMF, OECD, EBRD, World Bank). It is expected that the index of inclusive growth will over time take a prominent place in the system of indicators for assessing the economic development of countries.

However, we can state that in the countries of the world there is no single agreed definition of inclusive sustainable development. Sustainable goals, indicators for monitoring and resource base for their achievement require clarification, harmonization and concretization, especially at the national level.

Key words: inclusive economy, inclusive sustainable growth, sustainable development goals, index of inclusive development.

Стаття надійшла до редколегії 01.06.2018